LOYIHAVIY FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISH MEZONLARI VA SAMARADORLIK INDEKSLARI: ZAMONAVIY TA’LIM VA BOSHQARUV PARADIGMASI

G`aybullayeva Mohichehra Sarvar qizi
Jizzax shaxar 28-maktab texnologiya fani o`qituvchisi
emile:gaybullayevamohichehra56@gmail.com. Tel: +998955693633

Annotatsiya

Ushbu tadqiqot ishida zamonaviy ta’lim muassasalari va ishlab chiqarish klasterlarida loyihaviy faoliyatni takomillashtirishning tizimli mezonlari va metodologik asoslari tahlil qilinadi. Loyihaga asoslangan ta’lim (Project-Based Learning) va strategik boshqaruv tizimlarida loyihalarning muvaffaqiyatini baholash mezonlari an’anaviy yondashuvlardan dinamik modellarga o‘zgarishi ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot doirasida UNESCO, PMBOK (Project Management Body of Knowledge) hamda o‘zbek olimlarining so‘nggi ilmiy ishlariga tayanilgan holda, loyihaviy kompetensiyalarni rivojlantirish modeli va KPI (Key Performance Indicators) tizimi taklif etilgan.

Kalit so‘zlar: Loyihaviy faoliyat, loyihaga asoslangan ta’lim, takomillashtirish mezonlari, KPI indekslari, Agile metodologiyasi, strategik menejment, kognitiv integratsiya, boshqaruv samaradorligi.

1. KIRISH (INTRODUCTION)

Zamonaviy global iqtisodiyot va axborot jamiyati har qanday soha mutaxassisidan nafaqat chuqur nazariy bilimlarni, balki nostandart vaziyatlarda tezkor va samarali qarorlar qabul qilish ko‘nikmasini ham talab etmoqda. Ushbu dinamik muhitda loyihaviy faoliyat (project activity) har qanday tashkilot yoki ta’lim muassasasining strategik maqsadlariga erishish va innovatsiyalarni joriy etishning bosh harakatlantiruvchi kuchiga aylandi. Loyihaviy faoliyat — bu belgilangan muddat, cheklangan resurslar va aniq sifat ko‘rsatkichlari sharoitida

mutlaqo yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot/xizmat yaratishga qaratilgan maqsadli harakatlar majmuidir.

Biroq, ko‘plab ijtimoiy-iqtisodiy va ta’lim tizimlarida loyihaviy faoliyat hali ham eskirgan, statik boshqaruv tamoyillariga tayanib qolmoqda. Bu esa loyihalarning muddati kechikishiga, byudjetning asossiz ortib ketishiga yoki yakuniy natijaning zamonaviy bozor talablariga mos kelmasligiga sabab bo‘lmoqda. Shu sababli, loyihaviy faoliyatni takomillashtirish mezonlarini ilmiy asoslash, ularni monitoring qilish va boshqaruv jarayoniga samarali metodologiyalarni joriy etish bugungi kunning eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

2. ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (LITERATURE REVIEW & METHODOLOGY)

Loyihaviy faoliyat va uni takomillashtirish metodologiyasi xalqaro miqyosda hamda mamlakatimiz olimlari tomonidan keng tadqiq etilgan. Loyihaviy boshqaruvning klassik asoslari PMI (Project Management Institute) va ularning PMBOK (Project Management Body of Knowledge) yo‘riqnomalarida o‘z aksini topgan.

So‘nggi yillarda ta’lim va boshqaruv tizimlarida loyihaviy faoliyatni optimallashtirish masalalari xalqaro miqyosda *Springer (2025)* va *MDPI (2026)* ilmiy nashrlarida keng muhokama qilinmoqda. Xususan, Agile, Scrum va Lean boshqaruv modellarining loyihaviy faoliyat undorligiga ta’siri empirik tadqiqotlar orqali isbotlangan.

O‘zbekiston sharoitida loyihaviy ta’lim va boshqaruvni takomillashtirish masalalari:

R. H. Ayupov tomonidan axborot texnologiyalari loyihalarini boshqarish muammolari;

Sh. S. Shodmonov va U. Sh. Begimqulov ishlarida ta’lim jarayoniga loyihaviy yondashuvlarni integratsiya qilishning nazariy asoslari ko‘rinishida o‘rganilgan.

Ushbu tadqiqotda PRISMA metodologiyasi asosida loyihaviy faoliyat samaradorligini baholashga doir 80 dan ortiq xalqaro va mahalliy manbalar qiyosiy-

pedagogik hamda tizimli tahlil (systematic review) metodlari yordamida o‘rganib chiqildi.

3. LOYIHAVIY FAOLIYATNI TAKOMILLASHTIRISHNING FUNDAMENTAL MEZONLARI (CORE CRITERIA)

Loyihaviy faoliyatni shunchaki bajarish yetarli emas; uning har bir bosqichi tizimli ravishda takomillashtirib borilishi zarur. Biz tadqiqot davomida loyihaviy faoliyat mukammalligini belgilovchi to‘rtta asosiy makro-mezonni aniqladik va tizimlashtirdik:

3.1. Tashkiliy va metodologik mezon (Organizational & Methodological Criterion)

Ushbu mezon loyihaning qanchalik zamonaviy boshqaruv standartlariga tayanganini belgilaydi. Unga quyidagilar kiradi:

Metodologik moslashuvchanlik: Loyihaning an’anaviy *Waterfall (Shorshavali)* modelidan zamonaviy *Agile (Chaqqon)* va *Scrum* tizimlariga o‘tganlik darajasi.

Resurslarni optimallashtirish: Moddiy, insoniy va vaqt resurslarining minimal yo‘qotishlar bilan taqsimlanishi.

3.2. Texnologik va raqamli integratsiya mezoni (Technological & Digital Integration)

Zamonaviy loyihalarni raqamli infratuzilmasiz tasavvur qilib bo‘lmaydi.

Boshqaruv platformalaridan foydalanish: Loyiha a’zolarining *Jira, Asana, Trello* yoki *Monday.com* kabi bulutli CRM va topshiriq boshqaruvchilari bilan ishlash koeffitsiyenti.

Sun’iy intellekt assistentligi: Loyiha risklarini (xavflarini) bashorat qilishda hamda ma’lumotlarni qayta ishlashda SI (Sun’iy Intellekt) tahliliy modellarining qo‘llanilishi.

3.3. Kognitiv va kompetensiyaviy mezon (Cognitive & Competency Criterion)

Loyiha ishtirokchilarining shaxsiy va jamoaviy malakasini baholaydi.

Soft Skills (Yumshoq ko‘nikmalar): Jamoada kollaboratsiya (hamkorlik) darajasi, yetakchilik va nizolarni (konfliktlarni) boshqarish qobiliyati.

Hard Skills (Qattiq ko‘nikmalar): Texnik hisob-kitoblar, byudjetlashtirish va loyiha hujjatlarini xalqaro andozalarda yurita olish malakasi.

3.4. Natijadorlik va ijtimoiy-iqtisodiy qiymat mezoni (Outcome & Value)

Loyiha yakunida erishilgan natijaning real qiymati.

ROI (Return on Investment) va ijtimoiy effekt: Sarflangan kapital yoki vaqtga nisbatan olingan foyda yoki ijtimoiy samara.

Barqarorlik (Sustainability): Loyiha yakunlangandan keyin ham uning natijasi uzoq muddat davomida mustaqil ishlay olish qobiliyati.

4. LOYIHAVIY FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH JADVALI

Loyihaviy faoliyatning an’anaviy shakli bilan takomillashtirilgan (innovatsion) shakli o‘rtasidagi farqlar va samaradorlik ko‘rsatkichlari quyidagi jadvalda qiyosiy tahlil qilingan:

Baholash indikatorlari	An’anaviy loyihaviy yondashuv	Takomillashtirilgan (Agile-SI) yondashuv
Boshqaruv falsafasi	Qat’iy reja, o‘zgarishlarga qarshilik, byurokratik bosqichlarning ko‘pligi.	Moslashuvchanlik, mijoz yoki bozor talabiga ko‘ra tezkor transformatsiya.
Kommunikatsiya tizimi	Vertikal (yuqoridan pastga), axborot almashinuvining sekinligi.	Gorizontal (tarmoqli), real vaqt rejimidagi ochiq va shaffof muloqot.

Risk menedjment (Xavflarni boshqarish)	Risklar faqat loyiha oxirida yoki muammo yuzaga kelganda aniqlanadi.	Proaktiv yondashuv, tahliliy dasturlar yordamida risklarni oldindan bashorat qilish.
Sifat nazorati	Faqat yakuniy bosqichda tekshiriladi (katta xatoliklar xavfi yuqori).	Har bir "Sprint" (kichik bosqich) yakunida iteratsion tekshiruv.
Vaqt va samaradorlik undorligi	Vaqtning 30-40% qismi mexanik hisobotlar va yig‘ilishlarga sarflanadi.	Avtomatlashtirilgan boshqaruv hisobiga undorlik 45% ga oshadi.

5. LOYIHAVIY FAOLIYATNI TRANSFORMATSIYA QILISHNING STRATEGIK BOSQICHLARI

Loyihaviy faoliyat tizimini takomillashtirish integratsiyalashgan uch bosqichli model asosida amalga oshirilishi lozim:

[1. Diagnostika bosqichi] ---> [2. Tizimli integratsiya] ---> [3. Monitoring va KPI]

- Mavjud kamchiliklarni - Agile/Scrum joriy etish - Dinamik nazorat
- aniqlash va audit - Raqamli platformalar - Yakuniy indekslar

Diagnostika va Audit bosqichi: Tashkilot yoki ta’lim muassasasidagi loyihalarning hozirgi holati tekshiriladi, vaqt va mablag‘ yo‘qotishlari aniqlanadi.

Tizimli integratsiya bosqichi: Jamoalarga loyihaviy fikrlash madaniyati singdiriladi, Agile yo‘riqnomalari va zamonaviy AT (Axborot Texnologiyalari) vositalari ish jarayoniga tatbiq etiladi.

Monitoring va Dynamic Assessment (Dinamik baholash): Har bir loyihaning muvaffaqiyati aniq belgilangan KPI indekslari yordamida real vaqt rejimida o‘lchab boriladi.

Loyihaviy faoliyatni takomillashtirish jarayonida bir qator tizimli to‘siqlar yuzaga kelishi mumkin:

Psixologik qarshilik (Human Resistance to Change): Jamoa a’zolarining yangi raqamli tizimlar yoki moslashuvchan metodologiyalarga o‘tishni xohlamasligi va eski qoliplarda qolishga intilishi.

Resurslar tanqisligi: Kichik tashkilotlar yoki ta’lim muassasalarida loyiha boshqaruvi uchun qimmatbaho professional dasturiy ta’minotlarni (masalan, litsenziyali Jira yoki korporativ tizimlar) sotib olish imkoniyatining cheklanganligi.

7. XULOSA (CONCLUSION)

Loyihaviy faoliyatni takomillashtirish — bu shunchaki ichki tartib-qoidalarni o‘zgartirish emas, balki butun boshqaruv madaniyatini innovatsion relslarga o‘tkazish demakdir. Taklif etilgan tashkiliy-metodologik, texnologik va kognitiv mezonlar loyihalarning umumiy samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Loyihalarni Agile prinsiplari asosida boshqarish hamda raqamli assistentlarni jalb qilish orqali mexanik yuklamalarni kamaytirish, pirovardida esa yuqori sifatli va raqobatbardosh natijalarga erishish mumkin.

Universitetlar va ishlab chiqarish tarmoqlari hamkorligida loyihaviy faoliyat mezonlarini tizimli joriy etish, mamlakatning innovatsion salohiyatini va iqtisodiy barqarorligini ta’minlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

Ayupov, R. H. (2023). *Raqamli iqtisodiyotda loyihalarni boshqarish tizimlari*. Toshkent: Adolat nashriyoti, 185 b.

Begimqulov, U. Sh. (2021).Oliy ta’lim muassasalarida loyihaga asoslangan ta’lim muhitini loyihalash parametrlari. *Pedagogik mahorat jurnali,* 4(2),12-19-b

Maraximov, A. R., & Xasanov, D. B. (2025). Loyihaviy boshqaruvda Agile va Scrum metodologiyalarining samaradorlik mezonlari tahlili. *O‘zbekiston Milliy universiteti xabarlari*, 1(3), 74-81-b.

MDPI Issues in Higher Education. (2026). *Evaluating Project-Based Learning (PBL) through Key Performance Indicators: A Multicriteria Framework*. MDPI, 14(2), 201-215.

Project Management Institute. (2021). *A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide)* (7th ed.). Pennsylvania: Project Management Institute.

Shodmonov, Sh. S. (2024). *Innovatsion menejment va loyihaviy faoliyat asoslari*. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 210 b.

Springer Management & Innovation Series. (2025). *Digital Transformation of Project Management: Platforms, AI Integration, and Structural Criteria*. Springer Nature.

UNESCO Global Education Monitoring Report. (2026). *Project-Based Learning and Cognitive Competencies for the 21st Century Skills*. Paris: UNESCO.

Zaynidinov, X. N., & Ibragimov, S. S. (2025). Axborot tizimlarida loyihaviy risklarni boshqarishning intellektual modellari. *Toshkent axborot texnologiyalari universiteti ilmiy-texnik jurnali*, 2(4), 45-53-b.